

Литвин В.В.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено зміст понять та основні засади формування механізмів податкової політики. Розглянуто сутність та складники механізмів державної податкової політики в Україні. Удосконалено концептуальні підходи до реалізації механізмів державної податкової політики. Здійснено аналіз ефективності реалізації механізмів державної податкової політики України. Визначено вектори розвитку державної податкової політики. Удосконалено механізми податкового адміністрування в Україні. Обґрунтовано організаційні механізми податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні. Удосконалено механізми реалізації державної податкової політики України.

Ключові слова: механізм державної податкової політики, державна податкова політика, податкове адміністрування, податкове стимулювання, податковий режим, податок, бюджет, податковий контроль, податковий клімат.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку ринково-трансформаційного потенціалу України, з одного боку, та все ще високого рівня нестабільності й різних загроз, з іншого боку, проблеми вдосконалення інструментарію реалізації механізмів державної податкової політики в Україні потребують підвищеної уваги. Це стосується як адміністративних, так і економічних методів регулювання економіки. Важливе місце при цьому посідають методи податкового регулювання, тому що податки є не тільки основним джерелом державних доходів, а й одним з основних інструментів державного регулювання економічних відносин. Отже, говорити про просте зниження податкового навантаження до оптимального рівня з метою забезпечення умов для економічного росту не є доречним, тому що може виявитися недостатньо резервів і потенціалу для фінансування тимчасового збільшення дефіциту бюджетних коштів, яким завжди супроводжуються такі заходи.

Таким чином, проблема розробки напрямів удосконалення реалізації механізмів державної податкової політики України й методології оподаткування, що забезпечує впровадження цих напрямів у податкову систему України, а також нових методів податкового адміністрування основних податків, є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням прямого та непрямого оподаткування в Україні присвячено роботи багатьох авторів,

серед яких можна виділити Н. А. Абрамченко [1], А.В. Белову [2], Н.К. Ісаєву [3].

Важлива увага при цьому приділяється розробці й використанню ефективних механізмів державної податкової політики України. Дослідженням проблем реформування податкової системи, становлення податкових систем і різних аспектів реалізації політики у сфері оподаткування присвячено роботи О.І. Дачія [4], О.М. Лощикіна [5].

Однак проблема формування й обґрунтування методології вдосконалення інструментарію реалізації механізмів державної податкової політики в Україні, спрямованої на комплексний аналіз і оцінку впливу податкової системи на ефективність економіки, забезпечення й стимулювання економічного росту в цих роботах, ще не отримала вирішення, яке б забезпечило успіх в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є визначення теоретичних засад та вдосконалення механізмів реалізації державної податкової політики України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах державна податкова політика мала активно втручатися у функціонування ринку, регулювати рівень зростання виробництва, сприяти пріоритетному розвитку окремих галузей, впливати на інвестиційну політику і структурну перебудову економіки, соціально-економічному розвитку суспільства. Тому державну податкову політику слід розглядати як складник загальнодержавної соціально-економічної політики.

Під державною податковою політикою пропонується розуміти систему заходів, спрямованих на формування податкової системи, яка здатна забезпечити органи влади стабільними податковими доходами, активно втручатися у функціонування ринку, регулювати рівень зростання виробництва, сприяти гармонізації економічних інтересів держави і платників податків, забезпечуючи тим самим соціально-економічний розвиток суспільства.

Зміст державної податкової політики визначається тактичними і стратегічними діями органів державної влади з розробки концепції розвитку податкової системи з визначення основних напрямів застосування податкового механізму, а також щодо практичного використання всіх елементів податкової системи і контролю ефективності податкової системи. При цьому однією з головних умов формування податкової політики має бути оцінка економічних відносин, що складаються між державою і платниками податків під впливом податкового механізму. Недооцінка дійсних економічних відносин може негативно позначитися на результатах податкової політики, що проводиться.

Державна податкова політика, яка проводиться зараз в Україні, здійснює істотний вплив на податкове законодавство і податкову систему. У результаті цього відбуваються окремі доробки податкового законодавства, які спрямовані на вирішення нагальних проблем щодо стягнення окремих видів податків, а також спостерігається реалізація стратегічних змін в українській податковій системі. Під механізмом державної податкової політики треба розуміти сукупність організаційно-правових норм і методів управління оподаткуванням, які забезпечують єдність стратегічного і тактичного планування оподаткування, податковий контроль, за допомогою якого держава здійснює правове регулювання у сфері податкового законодавства і створення умов для ефективного функціонування та результативності взаємодії всіх учасників податкових правовідносин.

Принципи формування механізмів державної податкової політики мають бути конкретизовані у відповідності до соціально-економічної ситуації, яка склалася в країні на певному етапі її розвитку. До таких принципів належить задовільний рівень забезпечення органів державної влади надійними і стабільними податковими доходами; підтримувальна стабілізація економіки; гарантія стійких темпів зростання державних доходів не за рахунок збільшення податкового тягаря, а на базі зростання економічних показників; створення сприятливих умов для розвитку приватної ініціативи та

інвестування виробничої сфери для впровадження нових технологій, техніки і виконання прикладних науково-дослідних робіт; захист вітчизняних виробників і національного ринку від несприятливих зовнішніх умов; активізація накопичення і переливу капіталу до конкурентоздатних галузей реального сектора економіки; єдність податкової стратегії і тактики; інтеграція у світовий економічний і податковий простір.

Під регіональною податковою політикою слід розуміти використання інструментів податкового регулювання в межах повноважень місцевих органів влади, спрямованих на гармонізацію фіскальних інтересів влади регіонів на основі збалансованості прав і відповідальності, а також розширення комплексу фінансових засобів, зумовлених розширенням податкових повноважень регіонів, розвитком регіонального податкового менеджменту за рахунок формування і нарощування податкового потенціалу регіонів.

Ефективна реалізація механізмів державної податкової політики має сприяти формуванню та розвитку податкового потенціалу регіонів. Для того, щоб надати оцінку якості та ефективності регіональної податкової політики, необхідно розглянути комплекс інструментів, які використовуються місцевими органами влади для реалізації податкової політики щодо формування податкового потенціалу. Реалізація механізмів державної податкової політики реалізується на підставі комбінування окремих концептуальних підходів.

Визначено, що концептуальні підходи до реалізації механізмів державної податкової політики, зокрема подальше впровадження нових електронних сервісів у регіонах із низьким рівнем автоматизації з метою залучення платників податків до подання звітності в електронному вигляді; формування засад реалізації пріоритетних напрямів технічної підтримки податкового регулювання в регіонах із метою налаштування інформаційної системи Державної фіскальної служби до стандартів Всесвітньої митної організації; консолідація бюджетних доходів за рахунок максимального використання податкових можливостей шляхом постійного моніторингу податкового навантаження на платників податків, прийняття оперативних заходів у разі зниження податкових надходжень, оцінки податкового потенціалу; формування інституціональних засад побудови відносин між суб'єктами податкового механізму на основі гармонізації різноспрямованих інтересів «платник податків – держава» за допомогою реалізації відтворювальної функції податкової політики; надання податкових пільг, які

необхідні для реалізації цілей та завдань податкової політики, беручи до уваги рівень соціально-економічного розвитку регіону.

Здійснення в Україні радикальних перетворень, заснованих на ринкових відносинах, зажадало розробки нової державної податкової політики, яка виступає на передній план у системі заходів державного впливу на економічні процеси. Реалізація програм реформування направлена на децентралізацію рішень із соціально-економічних питань, підвищення ролі і значення податкової системи України, в якій концентруються майже всі проблеми територіального відтворення, величина і глибина яких вимагає вдосконалення механізмів державної податкової політики. В умовах необхідності забезпечення нової моделі індустріального зростання представляється необхідним визнання пріоритету реалізації державної податкової політики з посиленням дискреційних інструментів, серед яких податкові преференції для високотехнологічних компаній корпоративного сектора; податкові стимули для забезпечення конкурентних переваг української економіки перед іншими податковими резиденціями з метою залучення прямих іноземних інвестицій; податкова підтримка для підвищення ефективності українських компаній корпоративного сектора виробничої сфери; модифікація розподілу податкових надходжень до місцевих бюджетів як механізм динамізації активності економічних агентів регіонального розвитку.

Зазначено, що потрібним є розвиток не тільки системи податкового адміністрування, а й підвищення рівня свідомого ставлення платників податків до своїх прямих обов'язків за розрахунком і до сплати податків. У податковому адмініструванні особливу значимість набуває його диференціація у ставленні до різних категорій платників податків, а також створенні сприятливих умов для виконання податкових зобов'язань.

Визначено, що ефективність реалізації механізмів державної податкової політики України залежить від несуперечності й узгодженості законів оподаткування, тобто визначених і встановлюваних державою правових норм і правил справляння податків; підвищення рівня правосвідомості платників податків, поширення практики внутрішньої вільної мотивації до не примусової сплати податків; посилення правил податкового адміністрування, зовнішнього примусу до сплати податків. Стратегічною метою реалізації механізмів державної податкової політики з урахуванням пріоритетів регіонального розвитку є формування податкової

системи, яка враховує регіональні особливості та сприяє реалізації конкурентних переваг.

Визначено, що інструменти реалізації державної податкової політики є сукупністю механізмів, якими має володіти податкова система для успішної реалізації стратегії соціально-економічного розвитку держави, що забезпечують досягнення балансу інтересів між різними сторонами податкових відносин на всіх рівнях управління на основі реалізації цільових програм.

В Україні частина витрат бюджету вже здійснювалася і здійснюється в межах цільових програм, які містять такі необхідні для програмно-цільового управління елементи, як цілі і завдання програми, програмні заходи, варіанти досягнення мети, необхідні для досягнення програмних цілей ресурси, джерела фінансування, терміни та етапи досягнення мети і виконання поставлених завдань. Для усунення недоліків необхідно змінити і доповнити законодавчі акти уряду, які визначають порядок розробки, затвердження та реалізації національних цільових програм, допомагають поліпшити відповідні процедури.

Зважаючи на специфіку функціонування податкової системи України, як і на специфічні особливості податкової системи України, необхідно під час побудови системи податкового комплексу жорстко орієнтуватися як на міжнародні стандарти впровадження, так і на міжнародні стандарти якості з метою забезпечення вимог подальшого стимулювання інтеграційних процесів.

Сучасна національна економіка має інноваційний характер, але підтримка нових починань завжди потребує підтримки з боку держави. Тому доводиться констатувати, що українська податкова система в її нинішньому вигляді не здатна адекватно реагувати на запити в частині подальшого інноваційного розвитку.

Запропоновано вдосконалити такі організаційні механізми податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні, як ліквідація дискримінаційних диференцій між платниками податків, які представляють різні форми власності і види діяльності; мотивування подальшого розвитку підприємств малого і середнього підприємництва за рахунок надання їм різних податкових преференцій: пільг, канікул, відстрочки платежів, податкового кредиту, можливості застосування спеціальних податкових режимів; стимулювання відрахувань організацій на формування наукових фондів; повне звільнення від оподаткування або істотне зниження податкової ставки тоді, коли підприємство витрачає власний прибуток на модернізацію

і розширення виробництва, ремонт і утримання об'єктів соціальної сфери; створення привабливого податкового клімату для підприємств, які працюють в інноваційних та наукоємних сегментах економіки за допомогою зниження загальної ставки за ПДВ; забезпечення умов для підвищення доступу платників податків до отримання інвестиційного податкового кредиту; визначення мінімальних розмірів податкових ставок за податком на майно та земельному податку для інноваційних та наукових організацій; зменшення адміністративного та фіскального тиску на підприємств за допомогою встановлення пільгової ставки за обов'язковим страховим внескам інноваційних організацій.

Висновки. За результатами представлених досліджень було запропоновано вдосконалити механізми реалізації державної податкової політики України, що, на відміну від наявних, вміщують застосування імітаційного моделювання впливу державної податкової політики на еконо-

мічні показники регіонів, що дозволить урахувати вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища регіону під час прогнозування податкових надходжень і отримати кількісну оцінку можливих наслідків для розвитку міжбюджетних відносин на регіональному рівні; конкретизація формулювань, які застосовуються в статтях податкового законодавства у відповідності до європейських норм із метою мінімізації ймовірності двозначного трактування спірних положень; виявлення резервів зростання податкових надходжень до місцевих бюджетів на основі використання чинників податкового потенціалу і податкових ризиків регіонів, оцінки податкової забезпеченості, податкового клімату і податкового адміністрування з метою підвищення ефективності реалізації державної податкової політики з позиції соціально-економічного розвитку регіонів; підтримку інвестиційної та інноваційної діяльності в регіонах, реалізація яких сприятиме підвищенню рівня податкової забезпеченості місцевих бюджетів.

Список літератури:

1. Абрамченко Н.А. Зарубіжний досвід оподаткування фізичних осіб: минуле та сучасність. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2015. № 5. С. 63–68.
2. Белова А.В. Питання співвідношення принципів податкового права та принципів оподаткування. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право*. 2015. Вип. 20. С. 223–226.
3. Ісаєва Н.К. Організаційно-правові засади реалізації податкової політики держави. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Вип. 61. С. 425–429.
4. Дацій О.І. Удосконалення бюджетно-податкової політики як умова економічної стабілізації підприємств України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України: зб. наук. пр.* Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2018. Вип. 2 (9). С. 123–130.
5. Лоцихін О.М. Функціональна теорія сучасної державності: концептуальні аспекти. *Наше право*. 2013. № 1. С. 5–11.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМОВ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ

Усовершенствованы концептуальные подходы к реализации механизмов государственной налоговой политики, в частности соблюдение комплексного подхода при разработке и реализации налоговой политики, согласования мероприятий, проводимых во всех звеньях бюджетно-налоговой системы путем их ориентации на выполнение задач социально-экономического развития регионов, предоставление налоговых льгот, которые необходимы для реализации целей и задач налоговой политики, обеспечения тесной взаимосвязи между составными частями экономической политики: финансовой, бюджетной, налоговой, кредитной, инвестиционной; формирование институциональных основ построения отношений между субъектами налогового механизма на основе гармонизации разнонаправленных интересов «налогоплательщик – государство» посредством реализации воспроизводственной функции налоговой политики; дальнейшее внедрение новых электронных сервисов в регионах с низким уровнем автоматизации с целью привлечения налогоплательщиков к представлению отчетности в электронном виде; организационные механизмы налогового стимулирования инновационной деятельности в Украине, в частности обеспечение условий для повышения доступа налогоплательщиков к получению инвестиционного налогового кредита; уменьшение административного и фискального давления на предпринимателей посредством установления льготной ставки по обязательным страховым взносам инновационных организаций; усовершенствования механизмов реализации государственной нало-

говой политики Украины, что, в отличие от существующих, включают применение имитационного моделирования влияния государственной налоговой политики на экономические показатели регионов, что позволит учитывать влияние факторов внешней и внутренней среды региона при прогнозировании налоговых поступлений и получить количественную оценку возможных последствий для развития межбюджетных отношений на региональном уровне.

Получило дальнейшее развитие категориальный аппарат теории государственного управления на основе уточнения понятий: «государственная налоговая политика», «механизм государственной налоговой политики», «региональная налоговая политика»; определены векторы развития государственной налоговой политики: направленность на обеспечение развития фискальных стимулов инвестиционной деятельности малого бизнеса с предоставлением возможностей создания специальных инвестиционных резервов; построение системы налоговых отношений на основе расширения перечня услуг налоговыми органами, в том числе применения налогового компромисса.

Ключевые слова: механизм государственной налоговой политики, государственная налоговая политика, налоговое администрирование, налоговое стимулирование, налоговый режим, налог, бюджет, налоговый контроль, налоговый климат.

THEORETICAL BASES AND IMPROVEMENT OF THE MECHANISMS OF REALIZATION OF THE STATE TAX POLICY OF UKRAINE

Improved conceptual approaches to the implementation of state tax policy mechanisms, namely: adherence to an integrated approach in the development and implementation of tax policy, in particular, coordination of activities carried out at all levels of the fiscal system, by focusing on the tasks of regional socio-economic development, the provision of tax incentives that are necessary for the implementation of the goals and objectives of tax policy, and to ensure a close relationship between the components of the economy eskoj policy – financial, budget, tax, credit, and investment; the formation of the institutional framework for building relationships between the subjects of the tax mechanism based on the harmonization of multidirectional interests of the “taxpayer – state” through the implementation of the reproduction function of tax policy; further introduction of new electronic services in regions with a low level of automation in order to attract taxpayers to submit reports in electronic form; organizational mechanisms of tax incentives for innovation in Ukraine, namely: ensuring conditions for increasing the access of taxpayers to receive an investment tax credit; reduction of administrative and fiscal pressure on entrepreneurs through the establishment of a preferential rate for compulsory insurance premiums of innovative organizations; improvement of the mechanisms for implementing the state tax policy of Ukraine, which, unlike the existing ones, includes: applying simulation modeling of the influence of state tax policy on regional economic indicators, which will allow to take into account the influence of factors of the region’s external and internal environment when forecasting tax revenues and to obtain a quantitative assessment of possible developmental consequences intergovernmental relations at the regional level.

Were further developed: the categorical apparatus of the theory of public administration based on the clarification of the concepts: “state tax policy”, “mechanism of state tax policy”, “regional tax policy”; identified vectors of state tax policy development: focus on ensuring the development of fiscal incentives for small business investment activities with the provision of opportunities to create special investment reserves; building a system of tax relations on the basis of expanding the range of services by tax authorities, including the use of tax compromise.

Key words: the mechanism of state tax policy, government tax policy, tax administration, tax incentives, tax regime, tax, budget, tax control, tax climate.